

Nr 171.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga; given Stockholms slott den 7 mars 1947.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Förslag

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215)
om eftergift av åtal mot vissa underåriga.**

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

1 §.

Allmänt åtal må *enligt vad nedan stadgas* eftergivnas, *därest* brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år.

Vad i lagen stadgas gäller allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol.

3 §.

Frågan om eftergift av åtal skall *såframt svårare straff än böter kan följa å brottet*, prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen.

Konungen äger förordna, att frågan om eftergift av åtal må, i den omfattning vartill Konungen finner särskilda skäl föranleda, prövas av underordnad åklagare ändå att brottet är sådant som avses i första stycket.

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Enligt denna lag må, utöver vad som följer av 20 kap. 7 § rättegångsbalken, allmänt åtal eftergivnas, om brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år och talan skolat väckas vid allmän underrätt.

3 §.

Frågan om eftergift av åtal skall prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen; *dock äger Konungen förordna, att frågan må, i den omfattning vartill Konungen finner särskilda skäl föranleda, prövas av underordnad åklagare.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948, från och med vilken dag vad instruktionerna för polismyndigheterna i vissa städer innehålla om rätt att eftergiva åtal skall upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1947.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler, efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet, fråga om *ändring i lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga* samt anför därvid följande.

Enligt 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken må allmänt åtal av åklagaren eftergivnas, om å brottet icke kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt, eller om brottet förövats, innan den misstänkte dömts för annat av honom förövat brott eller till fullo undergått straff eller annan påföljd för sådant brott, och det är uppenbart, att brottet i jämförelse med det andra brottet är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse.

Beslut om eftergift meddelas av den åklagare som är behörig att åtala brottet.

I samma lagrum stadgas att, om i lag eller författning meddelats särskild föreskrift om eftergift av åtal, den skall gälla.

Nya rättegångsbalken skall enligt lagen den 20 december 1946 (nr 804) om införande av nya rättegångsbalken träda i kraft den 1 januari 1948.

I fråga om eftergift av åtal för brott som begåtts av underårig innan han fyllt 18 år finnas särskilda stadganden i lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, vilken trätt i kraft den 1 juli 1944. Förutsättning för åtalseftergift är enligt 2 § i denna lag, att den underårige omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd eller utan dylik åtgärd erhåller särskild tillsyn eller lämplig sysselsättning samt det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott, eller ock, om brottet är ringa, att det uppenbarligen skett av okynne eller förhastande. Åtal skall dock väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt. Möjligheten att lämna åtalseftergift är ej begränsad till brott av viss svårhetsgrad.

Frågan om eftergift av åtal enligt 1944 års lag skall enligt 3 §, såframt svårare straff än böter kan följa å brottet, i regel prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen. Emellertid har Kungl. Maj:t, med stöd av bemyndigande i samma paragraf, förordnat att fråga om eftergift skall beträffande vissa brott prövas av distriktsåklagare jämväl då fängelse kan följa därå ävensom att stadsfiskalerna i vissa städer skola äga vidsträcktare befogenheter i fråga om eftergift av åtal.

Eftersom tillämpligheten av 1944 års lag icke är begränsad till brott av viss svårhetsgrad, täcker lagen även de brottskategorier, beträffande vilka åtal eftergift kan meddelas enligt nya rättegångsbalken 20 kap. 7 §. Sistnämnda lagrum innehåller, som nämnts, ett stadgande att därest särskild föreskrift meddelats om eftergift av åtal, den skall vara gällande. Detta stadgande inflöt i lagen dels med hänsyn till de särskilda bestämmelser om åtal eftergift som vid nya rättegångsbalkens tillkomst funnos i vissa lagar — lagarna om ungdomsfängelse, tvångsupfostran och samhällets barnavård — dels för att hålla möjligheterna öppna att beträffande vissa grupper av förbrytare, av vilka ungdomsbrottslingar särskilt nämndes av processlagberedningen (se SOU 1938: 44 s. 259), medgiva eftergift utöver vad som följer av bestämmelserna i nya rättegångsbalken.

Spörsmålet om förhållandet mellan 1944 års lag och nya rättegångsbalkens bestämmelser om åtal eftergift var föremål för uppmärksamhet vid tillkomsten av förstnämnda lag. Enligt det av strafflagberedningen framlagda förslag (SOU 1942: 28) vilket ligger till grund för 1944 års lagstiftning skulle eftergift begränsas till de fall, då på brottet kunde följa fängelse eller straffarbete. I fråga om övriga brott — bötesbrotten — syntes det beredningen vara det riktiga att i åtalshänseende jämställa unga och vuxna lagöverträdare; eftergift av åtal för sådana brott skulle alltså ej kunna meddelas förrän nya rättegångsbalken trätt i kraft. Denna begränsning bortogs emellertid i den till 1944 års riksdag avlåtna propositionen (8/1944).

Vid lagärendets behandling i riksdagen väcktes i två likalydande motioner (I: 205 och II: 399) förslag, att stadgandena i 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken om åtal eftergift vid bötesbrott skulle utbrytas till en särskild lag. Det borde då övervägas, anfördes det i motionerna, om det kunde anses rationellt att även lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga upptoge regler om eftergift av åtal vid sådana brott. Det stora flertalet bötesbrott hade även för de yngsta brottslingarna karaktären av rena polisförseelser, varvid frågan om eftergift borde bedömas efter samma grunder som för vuxna personer. De fåtaliga fall av mindre förseelser som indicerade uppfostrande åtgärder komme automatiskt under barnavårdsnämndens behandling, emedan det ålâge polismyndighet att göra anmälan till nämnden.

Första lagutskottet anförde (utlåtande nr 11) i anledning av propositionen och motionerna bl. a. följande.

Behovet av bestämmelser om åtal eftergift för bötesbrott är lika framträdande i fråga om vuxna som unga lagöverträdare. Därest bötesförseelserna utmönstrades ur det nu framlagda lagförslaget, torde fördenskull lagbestäm-

melser motsvarande de i 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken upptagna böra införas och träda i kraft samtidigt med nu ifrågavarande lag. Den föreliggande lagstiftningsfrågan skulle alltså enligt utskottets mening ha erhållit sin mest ändamålsenliga lösning genom samtidigt antagande av en lag om åtalseftergift för ungdomliga lagöverträdare i fråga om brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete, och en lag om åtalseftergift för bötesförseelser av lagöverträdare i allmänhet.

Utskottet fann sig emellertid icke böra föreslå riksdagen att antaga en lag av samma innehåll som de i 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken upptagna reglerna om åtalseftergift för bötesbrott. Skälet härför angavs närmast vara, att ikrafträdandet av nämnda lagbestämmelser borde föregås av viss, då ännu ej verkställd utredning rörande utformningen av tillämpningsföreskrifter, syftande till erforderlig kontroll över eftergiftsinstitutets handhavande. Ej heller ansåg sig utskottet böra föreslå framställning till Kungl. Maj:t om framläggande snarast möjligt av förslag till allmän lagstiftning om åtalseftergift vid bötesförseelser, enär en dylik åtgärd befarades kunna fördröja rättegångsbalkens ikrafträdande. Med sådan lagstiftning borde därför, anförde utskottet, anstå tills rättegångsbalken trädde i kraft. I samband därmed borde enligt utskottets mening vissa jämkningar genomföras i den särskilda lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga, så att icke frågan om eftergift av åtal för bötesförseelser reglerades på olika sätt i olika lagar.

Utskottets uttalande godkändes av riksdagen (skrivelse nr 157/1944).

Enligt nya rättegångsbalken är förutsättningen för eftergift av åtal för bötesbrott, att det är uppenbart att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Förutsättningarna för eftergift enligt 1944 års lag äro beträffande ringa brott att brottet uppenbarligen skett av okynne eller förhastande samt att det ej med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt finnes påkallat att åtal väckes. Brott å vilket icke kan följa svårare straff än böter är tydligen i regel att betrakta som ringa. Detta är dock icke alltid fallet. Villkoren för åtalseftergift för bötesbrott äro alltså formellt strängare enligt 1944 års lag än enligt nya rättegångsbalken.

I anslutning till vad första lagutskottet anförte vid 1944 års riksdag anser jag, att anledning saknas att beträffande ungdomliga lagöverträdare draga snävare gränser för åtalseftergiften än beträffande övriga. Man kunde därför överväga att såsom föreslogs av strafflagberedningen begränsa tillämpligheten av de särskilda bestämmelserna om åtalseftergift beträffande ungdom till — bortsett från sammanträffande brott — sådana brott, som kunna föranleda fängelse eller straffarbete. Enbart en sådan åtgärd skulle emellertid ej innebära någon tillfredsställande reglering av förhållandet mellan 20 kap. 7 § rättegångsbalken och 1944 års lag i avseende å andra brott än bötesbrotten. En bättre lösning torde vinnas, om man låter nya rättegångsbalkens bestämmelser om åtalseftergift vara tillämpliga oavsett den brottsliga åldern samt därutöver medger åtalseftergift beträffande underåriga enligt de särskilda stadgandena i 1944 års lag.

I enlighet härmed torde i 1 § av 1944 års lag böra föreskrivas, att enligt

vad i lagen stadgas må, utöver vad som följer av 20 kap. 7 § rättegångsbalken, allmänt åtal eftergivnas, om brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år. En ytterligare jämkning bör vidtagas i paragrafen med anledning av att polisdomstolarna fr. o. m. nya rättegångsbalkens ikraftträdande utgå ur domstolsorganisationen.

Vad i det föregående anförts har i huvudsak tagit sikte på förutsättningarna för åtalseftergift. Därest 20 kap. 7 § rättegångsbalken blir tillämplig utan avseende å den misstänktes ålder, röner även frågan vilken åklagare som skall pröva fråga om eftergift av åtal inverkan därav. Beträffande bötesbrott sker dock ingen ändring, enär distriktsåklagare enligt 1944 års lag har behörighet att eftergiva åtal för sådana brott. Däremot sker en utvidgning av distriktsåklagares behörighet beträffande andra brott. Denna utvidgning är emellertid av mindre betydelse.

I samband med den föreslagna ändringen av 1 § torde 3 § i 1944 års lag böra jämkas så att däri ej längre talas om bötesbrott.

Det kunde möjligen ifrågasättas att även i andra hänseenden omarbета 1944 års lag. Med hänsyn till att förslag angående en mera genomgripande omgestaltning av lagstiftningen om åtalseftergift snart torde komma att framläggas av strafflagberedningen synes det emellertid vara lämpligt att nu ej företaga större ändringar än som direkt föranledas av nya rättegångsbalkens ikraftträdande.

I 8 § av 1944 års lag hänvisas angående eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem — numera skola tillhörande barna- och ungdomsvården — eller allmän uppfostringsanstalt eller som intagits i allmän alkoholistanstalt till vad därom finnes särskilt stadgat. Denna hänvisning avser 14 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, 19 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, 44 § 3 och 4 mom. lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931. Enligt dessa lagrum ankommer det på överåklagare att efter lämpligheten avgöra om åtal skall anställas när någon som ådömts tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse resp. för skyddsuppfostran intagits i allmän uppfostringsanstalt eller skola, tillhörande barna- och ungdomsvården, eller enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, misstänkes ha begått brott före slutlig utskrivning, före frigivningen eller före tillsynstidens utgång. I alkoholistlagen är regeln om åtalseftergift, när det gäller brott av den som fyllt 18 år, begränsad till brott varå icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader. Någon anledning att nu göra ändring i dessa stadganden, vilka måste anses utesluta tillämpning såväl av nya rättegångsbalkens bestämmelser om åtalseftergift som av 1944 års lag, synes ej föreligga.

Bestämmelser om åtalseftergift finnas i instruktionerna för polismästarna i några större städer. Dessa bestämmelser medgiva polismästaren att vid vissa lindrigare förseelser låta saken förfalla eller bero vid en varning till vederbörande. Processlagberedningen har uttalat (SOU 1938: 44 s. 260) att dessa bestämmelser borde upphävas, om frågan om åtalseftergift vid bötes-

brott reglerades i nya rättegångsbalken. Vid tillkomsten av 1944 års lag förutsattes också, att de borde upphävas senast i samband med ikraftträdandet av nya rättegångsbalken. Stadgande torde i enlighet härmed böra givas i förevarande sammanhang.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga.*

Lagändringen torde böra träda i kraft den 1 januari 1948, samtidigt med nya rättegångsbalken.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 mars 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 5 mars 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 februari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn B. Lassen.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 6 mars 1947 avgivna utlåtande över det den 28 februari 1947 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga*.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.

Stockholm 1947. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

470744